

Koniec jednej éry, zrod nového sveta

Prvá svetová vojna a vznik Československa

Rozdelená Európa: Dva znepriatelené tábory

Na prahu 20. storočia bola Európa polarizovaná. Proti sebe stáli dva mocné vojenské bloky, ktorých súperenie a koloniálne záujmy neustále zvyšovali napätie.

Trojopolok:

Nemecko, Rakúsko-Uhorsko, Taliansko. *Vznikol v rokoch 1879-1882 a bol spojenectvom 'starých' mocností.*

Trojdohoda:

Francúzsko, Rusko, Anglicko. *Sformovala sa postupne do roku 1907 ako protiváha Trojopolku.*

Balkán: Sud s pušným prachom

Balkánsky polostrov bol najnepokojnejšou časťou Európy. Stretávali sa tu záujmy Rakúsko-Uhorska, ktoré sa sem snažilo expandovať, Ruska, ktoré sa považovalo za ochrancu Slovanov, a slabnúcej **Osmanskej ríše**.
Po prvej a druhej balkánskej vojne (1912–1913) bolo napätie na vrchole.

Výstrely v Sarajeve

Zámienkou na rozpútanie vojny sa stal atentát na následníka rakúsko-uhorského trónu, **Františka Ferdinanda d'Este**.

Dňa **28. júna 1914 ho v Sarajeve** srbský študent **Gavrilo Princip**. Rakúsko-Uhorsko dalo Srbsku ultimátum a po jeho odmietnutí mu

28. júla 1914 vyhlásilo vojnu. Spojenecké zmluvy vtiahli do konfliktu celú Európu.

Vojna na dvoch frontoch

Západný front

Po počiatočnom nemeckom postupe cez Belgicko sa vojna zmenila na zdĺhavú a krvavú **zákopovú vojnu**. Milióny vojakov umierali v bojoch o niekoľko metrov územia. Najťažšie bitky prebehli pri **Verdune** a na rieke **Somme (1916)**.

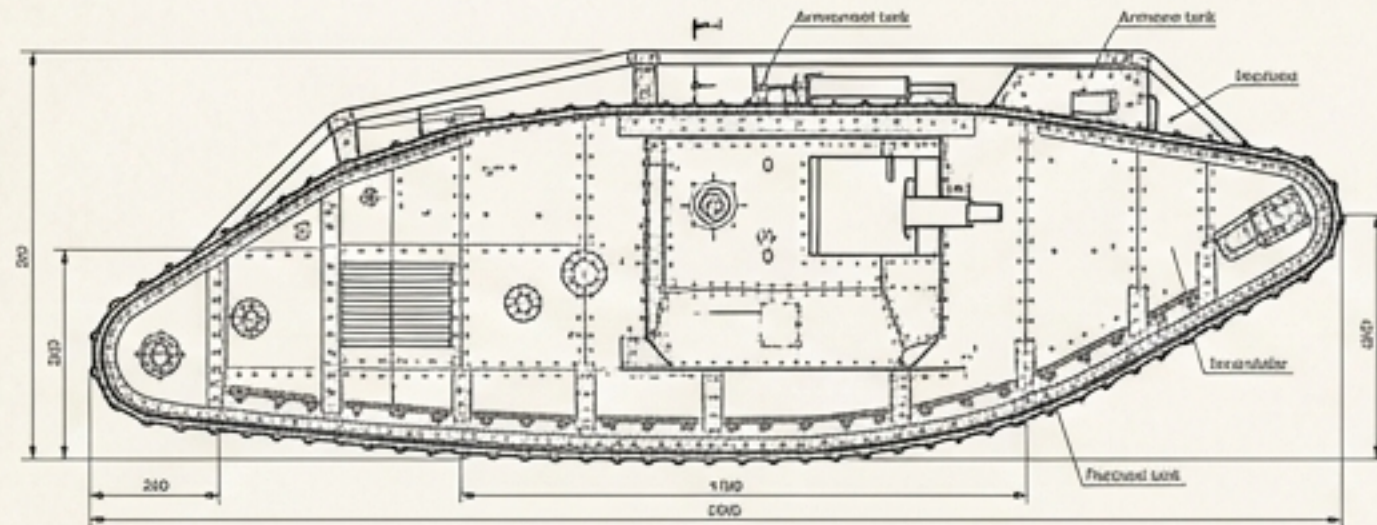

Východný front

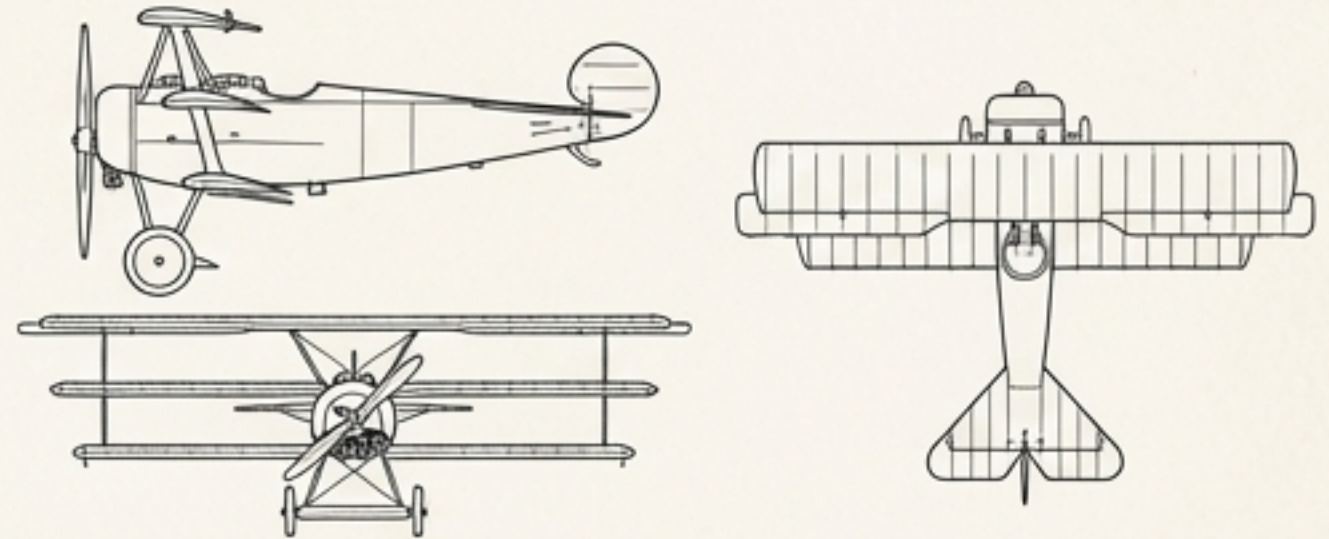
Boje proti Rusku boli **pohyblivejšie**. Ruská armáda spočiatku odolávala, no neskôr ju vyčerpanosť a vnútorné problémy monarchie oslabili. Boje zasiahli aj východné Slovensko, keď Rusi v roku 1914 prenikli cez Karpaty.

Nové zbrane, nová hrôza

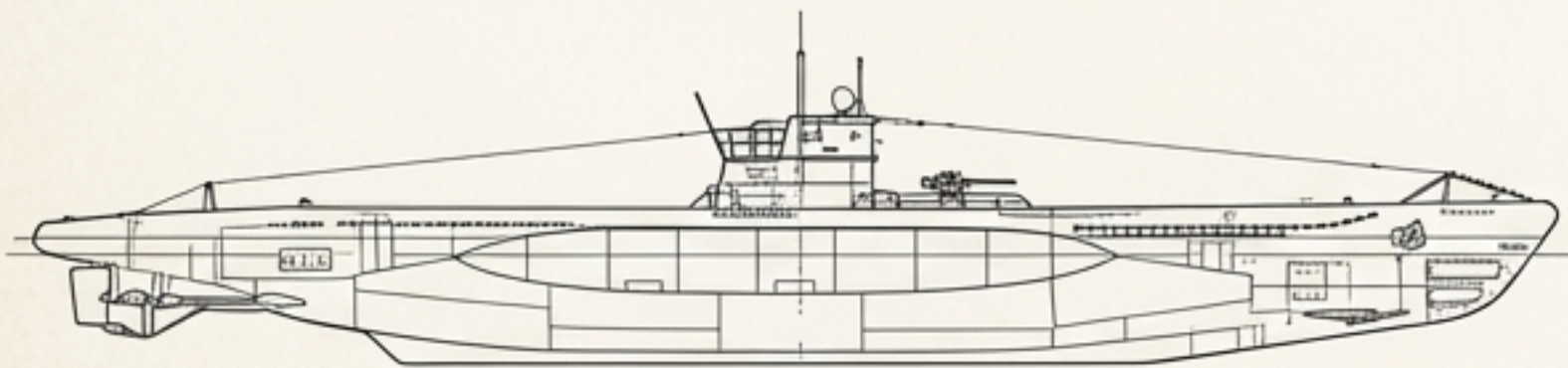
Prvá svetová vojna priniesla masové nasadenie nových smrtiacich technológií.
Boje sa preniesli do vzduchu aj pod morskú hladinu.

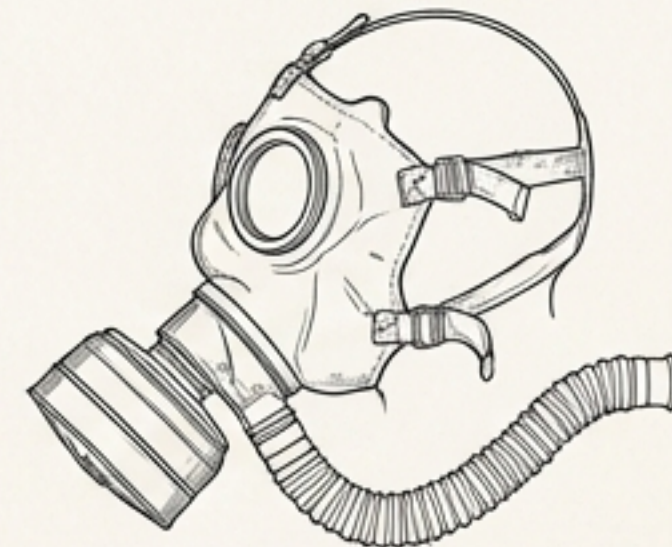
Na zemi: Anglické tanky prvýkrát prelomili línie zákopov.

Vo vzduchu: Lietadlá sa z prieskumných strojov zmenili na bojové.

Na mori: Nemecké ponorky útočili na vojenské aj civilné lode.

Chemická vojna: V roku 1917 Nemci prvýkrát použili bojový plyn yperit.

Slováci vo vojne a v zázemí

Slováci bojovali v rakúsko-uhorskej armáde na ruskom, talianskom a balkánskom fronte. Doma bol vyhlásený *výnimočný stav*. Vládol nedostatok potravín, ktoré boli na prídel. Mužov na fronte nahrádzali v továrňach ženy a deti za nízku mzdu. Všetko bolo podriadené vojne – dokonca aj kostolné zvony sa tavili na výrobu kanónov. Nevraživosť voči Slovanom v Uhorsku silnela.

VÝCHOD UMLČANÝ: REVOLÚCIA V RUSKU

V roku **1917** vyústili vnútorné problémy Ruska do revolúcie.

Cár **Mikuláš II.** abdikoval.

Moci sa chopili **bolševici** na čele s **V. I. Leninom**, ktorí sľubovali ľuďom mier a pôdu.

V marci **1918** Rusko podpísalo s Nemeckom a Rakúsko-Uhorskom **Brestlitovský mier** a z vojny vystúpilo.

Zrod myšlienky: Zahraničný odboj

Zatiaľ čo doma boli slovenskí politici pod tlakom, v zahraničí v zahraničí sa formoval organizovaný odpor (**odboj**) proti **Rakúsko-Uhorsku**. Jeho cieľom bol spoločný štát Čechov a Slovákov.

Lídri

Hlavnými organizátormi boli **Tomáš Garrigue Masaryk**, **Milan Rastislav Štefánik** a **Edvard Beneš**.

Centrum

V roku **1916** založili v Paríži **Československú radu**, hlavný politický orgán odboja, ktorý získaval podporu dohodových mocností.

Armáda bez štátu: Česko-slovenské légie

M. R. Štefánik organizoval v zahraničí samostatné vojenské jednotky – *česko-slovenské légie*. Tvorili ich českí a slovenskí zajatci alebo dezertéri z rakúsko-uhorskej armády a krajanovia žijúci v zahraničí. Bojovali na strane Dohody v *Rusku, Francúzsku a Taliansku*. Ich statočnosť, najmä v bitke pri *Zborove (1917)*, presvedčila spojencov o odhodlaní Čechov a Slovákov mať vlastný štát.

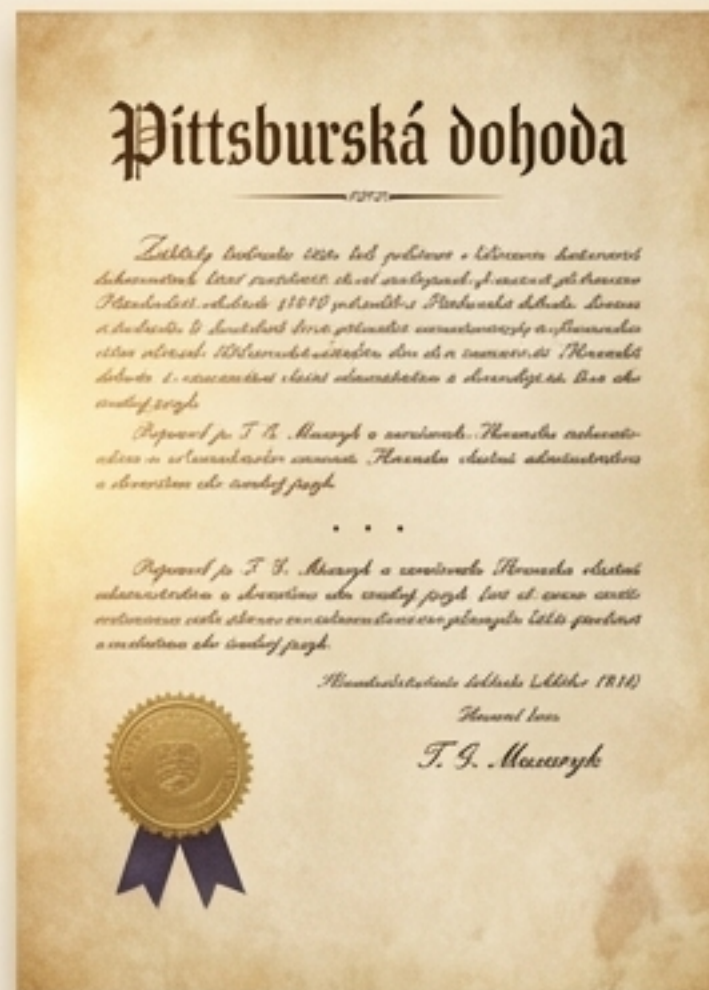
Štát postavený na dohodách

Základy budúceho štátu boli položené v kľúčových dokumentoch, ktoré podpísali zástupcovia odboja.

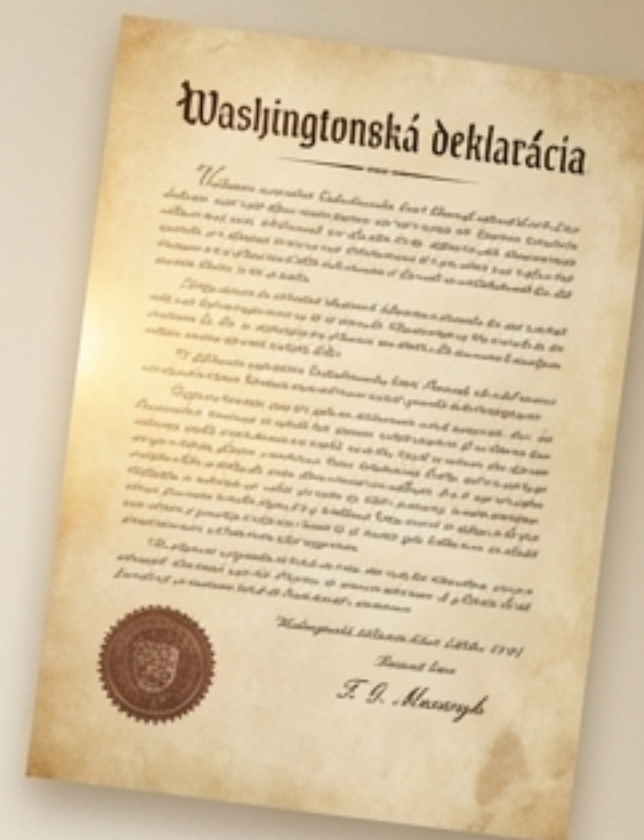
Clevelandská dohoda (1915)

Prvá dohoda medzi českými a slovenskými krajanmi v USA.

Pittsburská dohoda (1918)

Pripravil ju T. G. Masaryk a zaručovala Slovensku vlastnú administratívu a slovenčinu ako úradný jazyk.

Washingtonská deklarácia (október 1918)

Vyhlásenie nezávislosti Československa, ktoré Masaryk odovzdal americkej vláde.

Október 1918: Sen sa stal skutočnosťou

Cesta k nezávislosti Čechov a Slovákov vyvrcholila v dvoch kľúčových dňoch.

Praha, 28. október 1918

Po správe o kapitulácii Rakúsko-Uhorska vyšli ľudia do ulíc. **Národný výbor** v Prahe vyhlásil samostatnú **Československú republiku**.

Martin, 30. október 1918

Slovenskí politici sa zišli v Turčianskom Sv. Martine a prijali **Deklaráciu slovenského národa**. Prihlásili sa ňou k spoločnému štátu s Čechmi a vyhlásili **Slovenskú národnú radu** za jediného zástupcu národa.

Nová mapa Európy

Vojna definitívne ukončila existenciu Rakúsko-Uhorska. Na jeho troskách vznikli nové, nástupnícke štáty. Mierové zmluvy, známe ako *Versailleský mierový systém*, nanovo usporiadali Európu. Hranice Československa s Maďarskom definitívne potvrdila *Trianonská mierová zmluva* dňa 4. júna 1920.

Architekti nového štátu

Vznik Československa bol dielom mnohých,
no dvaja muži sa stali jeho symbolmi.

Tomáš Garrigue Masaryk

*Profesor a filozof, hlavný stratég odboja
a prvý prezident ČSR.*

Milan Rastislav Štefánik

*Astronóm, letec, generál francúzskej armády
a diplomat. Organizátor légií, ktorý tragicky
zahynul pri návrate do vlasti v roku 1919.*